

Історичні нариси

УДК 616.83—089:061.6:93(477):001.023+002.6:06

Становлення та діяльність наукової бібліотеки і відділу наукової медичної інформації Інституту нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова АМН України

Кричун С.Б., Третяк І.Б.

Інститут нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова АМН України, м. Київ, Україна

Викладена коротка історія становлення та розвитку наукової бібліотеки та ВНМІ Інституту нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова АМН України. Дана характеристика всієї діяльності наукової бібліотеки та ВНМІ з дня їх організації по сьогоднішній день. Робота ВНМІ і наукової бібліотеки спрямована на максимальне задоволення запитів наукових співробітників та лікарів, впровадження інноваційних досягнень в практику охорони здоров'я у відповідності з тематикою Інституту і в тісному контакті з науковою частиною Інституту.

Ключові слова: наукова бібліотека, відділ наукової медичної інформації, становлення та діяльність.

Наукова бібліотека Інституту нейрохірургії ім. акад. А.П. Ромоданова існує з 1928 р., коли за наказом №8 по Наркомату охорони здоров'я УРСР від 14.02. був заснований Київський науково-дослідний психоневрологічний Інститут.

Київський інститут нейрохірургії у 1950 р. став правонаступником Київського психоневрологічного інституту, і бібліотека стала науковим відділом та інтелектуальним центром Інституту.

Консультантами з питань організації книжкових фондів бібліотеки та її активними читачами були видатні вчені В.Н. Маньковський, А.І. Арутюнов, Б.С. Хомінський, А.Л. Абашев-Константиновський, Я.І. Гейнісман.

Першою завідуючою бібліотекою (до 1962 р.) була Р.Ю. Карлінська. Основною функцією бібліотеки було бібліотечно-бібліографічне обслуговування наукових співробітників Інституту, практичних лікарів, молодшого медичного персоналу. Бібліотека надавала можливість користуватись художньою літературою хворим стаціонару.

Р.Ю. Карлінська провела велику роботу з систематизації книжкового фонду за нейрохірургічним та неврологічним профілем. Були створені та регулярно поповнювались каталоги бібліотеки: алфавітний, систематичний, предметний, сформована картотека наукових праць співробітників Інституту.

З 1956 р. в бібліотеці починає працювати К.Е. Рудяк, з яким пов'язані подальша діяльність і розвиток бібліотеки. Знання іноземних мов (англійської, німецької, французької та інших європейських мов), володіння спеціальною медич-

ною термінологією і, зокрема, нейрохірургічною та неврологічною, вміння реферувати наукову літературу, відмінні знання бібліотечної справи і бібліографії дали можливість К.Е. Рудяку активізувати і розширити роботу бібліотеки, яка пізніше стала основою відділу наукової медичної інформації (ВНМІ). К.Е. Рудяк працює над зібраннями вітчизняної та зарубіжної літератури для бібліографічних видань з питань нейрохірургії. Перший бібліографічний покажчик вітчизняної та зарубіжної літератури з питань набряку і набухання головного мозку (1935–1959 рр.) складений К.Е. Рудяком за редакцією першого директора Інституту нейрохірургії Заслуженого діяча науки проф. О.І. Арутюнова.

В 1962 р. до IV об'єднаної конференції нейрохірургів підготовлений бібліографічний показчик основної вітчизняної та зарубіжної літератури з питань пухлин гіпофізу. Відгуки фундаментальних бібліотек і бібліотек наукових закладів підтвердили, що видання таких бібліографічних показчиків корисне, особливо, якщо вони підготовлені до відпо-

К.Е. Рудяк

Б.Ю.Таращанська

відних конференцій та з'їздів.

З 1962 р. К.Е. Рудяк призначений завідувачем бібліотеки. Він працював на цій посаді до 1966 р.

З 1959 р. в бібліотеці працює бібліографом Б.Ю. Таращанська (1966–1968 р. — зав. бібліотекою). Б.Ю. Таращанська спільно з завідувачем бібліотеки К.Е. Рудяком продовжили починання Р.Ю. Карлінської щодо систематизації, компле-

ментування, обліку та збереження фонду бібліотеки, а також забезпечувала видання літератури, проводила консультації з питань бібліографії, роботу з дисертантами, брала участь у підготовці і проведенні в Інституті конференцій та нарад. В різні роки в бібліотеці працювали: В.С. Брегіда-Рожнятовська (1962–1966), Л.Л. Ландо (1965–1966), В.М. Можайкіна (1965–1967), Т.Т. Сергієнко (1966–1969), О.Л. Кніпович (1965–1985).

К.Е. Рудяк продовжував працювати над збиранням бібліографії з нейроонкології, починає збирати матеріали з питань судинної патології головного та спинного мозку. Велику допомогу в підбиранні матеріалів надавали Українська Республіканська наукова медична бібліотека (РНМБ), Державна Центральна наукова медична бібліотека (ДЦНМБ, Москва), Харківська науково-медична бібліотека і Державна публічна бібліотека АН УРСР.

У 1963 р. в творчій співпраці О.І.Арутюнов і К.Е.Рудяк складають бібліографічний показчик

з питань нейроонкології, в якому зібрана вітчизняна література за період 1917–1961 рр.

З розвитком Інституту нейрохірургії наукова бібліотека відповідно поповнює довідково-інформаційний фонд (ДІФ). На той час бібліотека обслуговувала наукових співробітників та лікарів Інституту, курсантів та аспірантів з інших міст України та республік колишнього СРСР, які приїздили на курси підвищення кваліфікації на базі Інституту на кафедрі нейрохірургії Київського інституту вдосконалення лікарів (нині КМАПО), а також надавала хворим стаціонару можливість користуватись художньою літературою.

З 1969 р. по 1995 р. бібліотекою завідує НАЖук. Поряд з К.Е. Рудяком, НА Жук з 1969 р. в бібліотеці працює С.Б. Кричун.

У 60-ті роки минулого століття відзначений бурхливий ріст інформаційних функцій бібліотек. Сформована Всесоюзна система науково-технічної інформації і, як одна з її галузей, наукова медична інформація, для вивчення особливостей пошуку необхідної інформації та вирішення проблем ефективного використання науково-інформаційних ресурсів.

Провідні вчені Інституту надавали консультативну допомогу працівникам бібліотеки з питань поповнення книжкового фонду та підготовки молодих вчених. При бібліотеці створена Бібліотечна рада, яку протягом багатьох років очолювала Г.Г. Дзевалтовська. У складі Бібліотечної ради працювали: Б.С. Хомінський, М.К. Бротман, О.Л. Духін, А.Л. Абашев-Константиновський, Г.С. Глушкова, Л.П. Разумовська. Кожного дня Г.Г. Дзевалтовська переглядала всі періодичні надходження бібліотеки (вітчизняні та зарубіжні), готувала огляди французького і польського нейрохірургічних журналів для доповідей на конференціях Інституту. Огляди основних нейрохірургічних журналів англійською мовою готував К.Е. Рудяк. До оглядів залучали і молодих нейрохірургів, які володіли іноземними мовами.

На початку 70-х років (наказ МОЗ УРСР №212 від 13.04.72) почали створюватись відділи інформації в обласних наукових медичних бібліотеках, навчальних медичних закладах, науково-дослідних інститутах та групи наукової медичної інформації на громадських засадах — в лікувально-профілактичних установах.

В науковій бібліотеці Інституту значну увагу приділяли питанням наукової медичної інформації. На той час ДІФ бібліотеки містив понад 40 000 примірників книг та

Співробітники бібліотеки

(зліва направо — О.Л.Кніпович, НАЖук, К.Е.Рудяк, С.Б.Кричун). 1976 рік

Н.А.Жук

журналів російською, українською та іноземними мовами.

Основними джерелами комплектування ДФ бібліотеки були тематичні плани випуску літератури всіх видавництв СРСР, за якими постійно слідували К.Е.Рудяк і Н.А.Жук.

Літературу замовляли через Медкнигу, бібліотечний колектор, „Книга поштою” та інші джерела. Кожного року проводили передплату на періодичні вітчизняні та зарубіжні видання. У першій половині 70-х років наукова бібліотека Інституту отримувала близько 70 вітчизняних наукових періодичних видань і понад 20 — зарубіжних періодичних видань. В середньому протягом року до ДФ бібліотеки надходило більше 1000 примірників.

Н.А.Жук приділяла велику увагу міжбібліотечному абонементу (МБА). Наукові співробітники Інституту широко користувалися МБА для одержання потрібної інформації. Були налагоджені зв'язки з усіма республіканськими науковими медичними бібліотеками СРСР, а також з ДЦНМБ, ДПМТБ, Бібліотекою СРСР ім. В.І. Леніна (Москва), бібліотекою ім. Салтикова-Щедрина (Ленінград), науковими бібліотеками Інституту нейрохірургії ім. Н.Н. Бурденко, Інституту нейрохірургії ім. А.Л. Поленова та ін. На той час наукова бібліотека Інституту абонувалася в 14 бібліотеках СРСР, понад 100 примірників наукових видань бібліотека висилала на замовлення протягом року в інші бібліотеки СРСР.

У 1973 р. академіком А.П. Ромодановим і К.Е. Рудяком складений бібліографічний показчик з питань судинної патології головного та спинного мозку, в якому зібрана вітчизняна література за період 1917–1970 рр. (об'єм 55 друкованих аркушів, 9 000 джерел).

З організацією у 1976 р. відділу науково-медичної інформації (ВНМІ, керівник — К.Е. Рудяк) значно розширився діапазон бібліографічного та інформаційного забезпечення.

Важливе місце зайняли аналітичні огляди, доповіді з найбільш важливих досягнень вітчизняної та зарубіжної нейрохірургії. Такі огляди були складені по основних розділах нейрохірургії: пухлини, травматичне та судинне ураження нервової системи.

Починаючи з 1976 р., працівники ВНМІ і наукової бібліотеки виступали на республіканських конференціях, симпозіумах та семінарах з аналітичними оглядами проблем, що обговорювалися на цих форумах.

Для кращого забезпечення інформаційних потреб учасників Республіканської конференції нейрохірургів, що відбулася в Дніпропетровську (1978 р.), спільно з працівниками РНМБ був підготовлений бібліографічний показчик, в якому зібрані основні джерела вітчизняної та зарубіжної літератури за 5 років (К.Э. Рудяк, Р.М. Кобрянская. Травма позвоночника и спинного мозга (1973–1978 гг.) / Ред.: Р.И.Павленко). Питання травматичного пошкодження хребта і спинного мозку було програмним на цій конференції.

На той час в ВНМІ працювала Л.М. Щеглова (1977–1994).

З метою більш повного інформаційного забезпечення наукових співробітників Л.М. Щеглова вивчала інформаційні потреби наукових співробітників і практичних лікарів Інституту, знайомилася з змістом 145 іноземних журналів, які в той період отримували ВНМІ і бібліотека, замовляла ксерокопії статей, поповнювала предметний каталог іноземної літератури. В різні роки у ВНМІ і бібліотеці працювали: І.Ю. Шпорту (1980–1983), Т.Ю. Чуйченко (1984–1987), В.М. Стрельчевська (1976–1979), Н.І. Чепіжна (1976–1977).

ВНМІ і бібліотека зробили значний внесок у розвиток довідково-бібліографічної інформації в галузі нейрохірургії та неврології. Академік А.П. Ромоданов у творчій співпраці з фахівцем в галузі інформації з нейрохірургії та неврології К.Е. Рудяком в результаті багаторічної праці склали і видали спільно з РНМБ у 1980 р. фундаментальний показчик з питань нейроонкології. Цей бібліографічний показчик, виданий у двох томах (література зібрана за період 1962–1979 рр.) був продовженням бібліографічного показчика, виданого у 1963 р. Третій том бібліографічного показчика був виданий у 1990 р. (література зібрана за період 1980–1989 рр.). Всі 4 книги вміщують 12 000 джерел, обсяг їх 75 друкованих аркушів. Ці бібліографічні довідники отримали високу оцінку в СРСР та за кордоном.

У 70–80-ті роки ВНМІ і бібліотека злагодили співпрацювали з усіма підрозділами Інституту, спрямовували свої зусилля на забезпечення інформаційних потреб наукових співробітників та практичних лікарів Інституту. 1980 р. для ВНМІ і бібліотеки був особливим — переїзд до нового приміщення, яке бібліотека отримала у побудованому адміністративно-лабораторному корпусі на 8-му поверсі. До цього часу ВНМІ і бібліотека містилися у підвальному приміщенні. Нове приміщення площею 382,8 м², книгосховище — 121,4 м², кімната видачі літератури з постійно діючими стендами

нових книжкових і періодичних надходжень до фонду — 32,3 м², хол з виставковими стендами — 41 м², просторий, світлий читацький зал на 20 місць — 56,8 м². На кінець 80-х років ДіФ бібліотеки складав 60 000 примірників. Академік А.П. Ромоданов і професор Ю.П. Зозуля постійно передавали до бібліотеки найважливіші монографії зарубіжних нейрохірургів.

Бібліотека зберігає і поповнює фонд дисертацій і авторефератів дисертацій. Після створення у 1976 р. в Інституті спеціалізованої вченої ради для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата медичних наук зі спеціальності нейрохірургія фонд бібліотеки поповнювався не тільки дисертаціями наукових співробітників Інституту, а й дисертаціями, які були захищені в Інституті.

З 1989 р. Бібліотечну раду очолює І.Г.Кисельова. В Бібліотечній раді на той час працювали: Т.П. Верхоглядова, І.О. Приходченко, С.Г. Дунаєвська, Л.П. Розумовська, О.В. Копійов. І.Г. Кисельова надавала допомогу у зібранні матеріалів про діяльність Інституту та співробітників Інституту, які друкувалися в журналах, збірниках наукових праць, та їх систематизації.

Бібліотекою користуються понад 800 читачів, книговидача складає більше 30 000 примірників книг, журналів та інших інформаційних матеріалів. Бібліотека обслуговує наукових співробітників, практичних лікарів, середній медичний персонал Інституту, курсантів двох кафедр КІУЛ (нині КМАПО ім. П.Л. Шупика) — кафедри реабілітації (1969–1980 рр.) і кафедри нейрохірургії.

Читацький зал бібліотеки

зміни. У 1993 р. звільнився керівник ВНМІ К.Е.-Рудяк, завідувачим ВНМІ став М.Р. Костюк (1993–1994). З 1995 по 1997 р. ВНМІ завідував В.В. Омельченко, в 1997–1998 рр. — І.О. Медяник, з 1998 р. — І.Б. Третяк. З 1995 р. бібліотекою завідує С.Б. Кричун.

У ВНМІ і бібліотеці працюють: В.І. Приходько (з 1995 р.), Н.М. Шевченко (з 1987 р.), О.М. Богданова (1995–1999), Л.В. Сахнюк (з 1999 р.).

ВНМІ і наукова бібліотека Інституту постійно працюють в тісному контакті, їх робота спрямована на інформаційне забезпечення комплексних цільових науково-дослідних розробок Інституту, максимальне задоволення запитів наукових працівників та лікарів, впровадження інноваційних досягнень в практику охорони здоров'я відповідно до тематики Інституту, у тісному контакті з науковою частиною Інституту. Впровадження нових інформаційних технологій відкриває нові перспективи в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні спеціалістів. З отриманням у 1997 р. комп'ютерної техніки і підключенням до інтернету ВНМІ спроможний здійснювати комп'ютерний пошук тематичної інформації. ВНМІ разом з підрозділом АСУ працює над вдосконаленням локальної комп'ютерної мережі Інституту, що є необхідною передумовою єдиної комп'ютерної системи науково-медичної інформації в країні.

На сьогодні наукова бібліотека Інституту обслуговує 1 409 читачів, яким видається понад 33 000 примірників джерел літератури. Бібліотека користується МБА в ДНМБ, з інших бібліотек м. Києва надходять запити по МБА до бібліотеки Інституту. ДіФ наукової бібліотеки містить 73 000 примірників книг і журналів російською, українською та іноземними мовами.

С.Б. Кричун.

З 1981 р. бібліотекою користуються студенти кафедри нейрохірургії Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця, що працює на базі Інституту.

У 90-ті роки в діяльності ВНМІ і бібліотеки відбулися

Співробітники бібліотеки
(зліва направо — В.І.Приходько, С.В.Кричун, Н.М.Шевченко). 2002 рік

Гордістю бібліотеки є те, що у її фондах зберігаються рідкісні, унікальні за своєю цінністю видання праць видатних вчених з питань нейрохірургії та неврології. Цими рідкісними виданнями користуються не лише нейрохірурги України, а й інших країн колишнього СРСР. У фонді бібліотеки зберігаються дисертації — 423, автореферати дисертацій — 2.044, методичні рекомендації — 369.

Комплектування ДІФ здійснюється відповідно до наукової тематики і фінансових можливостей Інституту, які, на жаль, сьогодні дуже обмежені. Проте, незважаючи на труднощі, бібліотека передплачує основні журнали і газети України, а також основні за фахом наукові журнали Росії. Бібліотека одержує 4 профільних зарубіжних журнали: *Neurosurgery*, *Journal of Neurosurgery*, *Surgical Neurology*, *Interventional Neuroradiology*.

За традицією, яка склалася з перших днів організації бібліотеки, директор Інституту академік Ю.П. Зозуля продовжує постійно приділяти велику увагу і надає допомогу в поповненні фонду бібліотеки.

Ю.П. Зозуля передає до фон-

ду бібліотеки монографії, збірники, матеріали і тези конференцій, з'їздів, симпозіумів, що відбуваються в Україні, країнах СНД, за кордоном. Також допомагають в поповненні фонду бібліотеки вчені Інституту професори В.І. Цимбалюк, Є.Г. Педаченко, О.О. Лапоногов, М.Є. Поліщук, Я.В. Пацко, В.Д. Розуменко, М.І. Шамаєв, В.М. Семєнова, Л.Л. Чеботарьова, Ю.О. Орлов та ін.

Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки включає алфавітний, систематичний, предметний каталоги і картотеку. У 1986 р. створена нова картотека за темою "Вплив радіації на організм", в якій виділена рубрика "Вплив малих доз радіації на нервову систему". Є також картотека авторефератів, праць наукових співробітників Інституту та ін.

ВНМІ і бібліотека Інституту нейрохірургії продовжують і надалі через систему існуючих і нових форм розвивати інформаційно-бібліотечне забезпечення читачів Інституту.

Становление и деятельность научной библиотеки и отдела научной медицинской информации Института нейрохирургии им. акад. А.П. Ромоданова АМН Украины

Кричун С.В., Третьяк И.Б.

Изложена краткая история становления и развития научной библиотеки и ОНМИ Института нейрохирургии им. акад. А.П. Ромоданова АМН Украины. Дана характеристика всей деятельности научной библиотеки и ОНМИ со дня их организации по сегодняшний день.

Работа ОНМИ и научной библиотеки направлена на максимальное удовлетворение запросов научных сотрудников и врачей, внедрение инновационных достижений в практику здравоохранения в соответствии с тематикой Института и в тесном контакте с научной частью Института.

Statement and development of the Scientific library and department of the scientific medical information of the acad. A.P. Romodanov Institute Neurosurgery AMS of Ukraine

Krichun S.B., Tretyak I.B.

The short history of statement and development of scientific library and KSMI of the Institute of Neurosurgery named after acad. A.P. Romodanov AMS of Ukraine is presented. Also the librarian activity characteristic have been given since of the day of its foundation to nowadays.

The activity of KSMI and scientific library is devoted to satisfaction of different inquires of scientific collaborators and doctors, introduction of new achievements into the practice of public health due to the subject and close contact with the scientific department of the Institute.

І.В.Третьяк